

“Som incòmodes, els valencians, mira què et dic”

Hem seleccionat alguns fragments d'entrevistes que Joan Fuster va concedir a EL TEMPS. Mai no és fàcil, la tria. Però val la pena de sentir-li la veu.

Quina va ser l'última volta que el senyor Pla va venir al país?

—La darrera aventura valenciana va ser la de l'illa de Tabarca. No sé qui li ho va posar en el cap, però un dia aterrà a Sueca dient: “Anem a Tabarca, anem a Tabarca, senyor Fuster.” “Anem a Tabarca, senyor Pla, però com hi anem?” “No es preocupi, tinc un gran amic a Alacant que ens hi portarà amb el seu barco.” Marxàrem el Ventura, el senyor Quintà, que era el que conduïa el cotxe, el senyor Pla i jo. En arribar a Alacant, vaig descobrir que el gran amic de qui parlava era l'actor aquell... com es diu... sí home, sí... un tio d'aquells que ixen per la TV i fa anuncis... català però que sempre fa coses en castellà... no es diu Comas, però és una cosa per l'estil... Closas, això mateix!, Alberto Closas. Anem a sa casa i el senyor Pla no havia vist mai en la vida aquell Closas. Coneixia el pare perquè havia estat diputat al parlament de Catalunya, o Madrid, és igual. [...]

Ara, deies València, i de seguida el tenies fent-te costat.

—Quan el va visitar l'any 59, vostè ja estava escrivint el *Nosaltres*?

—No, crec que no. El *Nosaltres*, el vaig fer en mes i mig o dos. Allò va ser una d'aquelles coses del Max [Cahner]. Max és un personatge impertinent, que sempre m'estava burxant: “Has d'escriure un llibre, has d'escriure un llibre, has...” “Te l'escriuré, però deixa'm tranquil.” Em vaig posar a la màquina, i vaig anar posant en solfa totes les coses sobre les quals havia reflexionat els darrers anys. [...]

—Quan Pla el descriu físicament, a vostè, en l'*Homenot*, diu que li recorda el Trotski jove. Hi està d'acord?

—Home, això va com va. Això és com si jo ara et digués que li semblés... qui collons li semblés?... Ah, sí, al cor de Jesús. Tu què hi diries?

—Glup! També hi diu que vostè és un home arcaic, apassionat pel XVIII francès...

—I pel XVII, i Montaigne és del XVI. A més, aquesta és una passió que crec compartir amb el senyor Pla, entre d'altres. Tant per afinitat ideològica, com per proximitat lingüística, sempre m'he sentit molt a prop de tota aquella fauna de moralistes, llibertins i il·lustrats. De Montaigne, el primer, a Sade; de Diderot

a La Bruyère... Si mires per la biblioteca, trobaràs unes quantes edicions de cadascun d'ells, no caldria sinó. Bona companyia, els racionalistes!

Pel que fa al qualificatiu *arcaic*, puc contar-te una anècdota més o menys instructiva. Estàvem en una mena d'ermita, allà enmig de les muntanyes del Principat, amb pins, poetes i capellans. I, de sobte, un poeta, del qual no et diré el nom, ara molt important, m'amolla: "Tu ets un home arcaic, desfasat, t'has quedat ancorat en el segle XVIII francès." Em vaig quedar parat, i li vaig retrucar, mig indignat: "I tu, que ets un desgraciat de comunió diària, un pobre sagristà. Pura edat mitjana... Encara et porte tres segles, pel cap baix." I és un gran poeta, cal no confondre les espècies, i eh! Ara és marxista, però probablement continuava sent un sagristà. En aquell moment la sagristia era molt present en la cultura catalana. Encara ara...

(*Vicent Martí, núm. 97, 1986*)

—Quan i com va desembarcar a Barcelona?

—No puc precisar-te la data, però devia ser a principis dels 50. Havia publicat un article sobre la poesia catalana fins el Renaixement en una revista d'exiliats, a Mèxic. Em van convidar a anar-hi a fer una xarrada més o menys clandestina sobre el tema. Per cert que un esbós d'aquest paper, en publicar-lo tres o quatre anys abans en l'*Almanaque de Las Provincias*, quan en aquella casa no tenien manies, em va permetre conèixer el senyor Carles Salvador, i a través d'ell, el grup de l'editorial Torre, quan tots érem catalanistes... Més tard, i ja ampliat, vaig publicar dos volumets a Raixa, de Mallorca. Un paper ben aprofitat i ben nacional. [...]

—Parlàvem de Riba, per exemple. Per cert, quin efecte li va fer quan el va conèixer?

—Enlluernador, és clar. Riba era un home que no s'ha repetit. Jo sempre dic que el dia que va morir Riba vam perdre el respecte a la literatura d'aquest país; tothom vam poder començar a dir tonteries. Mentre Riba vivia, la gent es cuidava molt de dir-ne, perquè podien arribar a les seues orelles. Tots li teníem un gran respecte. Era un home que ho sabia tot. Era allò que en diuen un humanista. Jo l'he vist funcionar. En uns col·loquis

sobre poesia que va organitzar Cela a l'Hotel Formentor de Mallorca, vaig ser un dels afortunats que va presenciar un diàleg agressiu —cita d'Horaci amunt, cita de Virgili avall, per descomptat, en llatí— entre Riba i aquell boig d'anglès que circulava per Mallorca, l'autor del Claudi i jo...

—Graves.

—Graves era un senyor que també en sabia molt, però que estava desbaratat.

—Estava tocat?

—Graves? Molt. Era d'aquells senyors anglesos que van a un país colonial. Va venir ací com podia haver anat a l'Índia. Els desgraciats dels indígenes que havien d'explicar-li de literatura llatina o de res. Indígenes cultes, això sí, com a les pel·lícules. Allà sempre hi ha dos indígenes il·lustrats, l'un, metge, l'altre, especialista en Shakespeare, però que no deixen de ser indígenes davant d'un anglès. Graves va trobar massa resistències de Riba per fer aquell paperot i es va desbocar, literalment. Els anglesos i els castellans, si no l'imperi, sí que conserven la mentalitat imperial. Coneixes aquella anècdota del capità republicà que portava tota una vida exiliat a França, sense saber xufa de francès, i encara s'exclamava: "Coño, llevo veinte años viviendo en este pueblo, y estos franchutes todavía no saben español?" [...]

Un altre que s'hi va enfadar molt va ser Vázquez Montalbán.

—Amb el *Nosaltres*?

—És clar, en aquells moments, aquesta gent era beata del *Proletariado Militante*. Devien ser trotskistes; o pitjor encara, del FeLiPe aquell. Ara, avui tots són més de dretes que la mare que els ha parit, la qual cosa no em deixa de divertir. Abans a l'esquerra, ara a la dreta, mentre jo tinc la impressió que estic aproximadament on he estat sempre, en un liberalisme càndidament d'esquerres... Però què és el que realment va molestar tant el senyor [Salvador] Clotas? Que el *Nosaltres* fóra la introducció del tema nacional català a un nivell al qual no estava acostumat. Això no estava convingut. També li va passar al senyor Tarradellas. "A què vénen ara els valencians a incordiar ací i a dir-se catalans." Una reclamació de catalanitat, feta des de la perifèria valenciana, obliga a uns replantejaments tremends als regionalistes catalunyesos, més o menys espanyolistes. Som incòmodes,

els valencians som incòmodes, mira què et dic. [...]

—Va arribar a ser combustible per a falles.

—Sí, fins i tot em van traure en una falla de Sueca. Vingué la comissió a casa: "Xe, t'hem fet un ninot de falla, véns a vore't?" Au, hi anarem i m'hi convidaren a una copeta d'anís, dolent, a uns bunyols, comentàrem l'obra de l'artista faller, i ja està. Les falles, si més no a Sueca, són un altre episodi. Trobe perfectament correcte que els diguem-ne personatges d'actualitat, siguen més o menys satiritzats. Però, a València, van fer una falleta a posta i la van cremar davant de l'Ajuntament.

—La falleta i uns quants llibres seus.

—I llibres i tot, el que vulgues, això és general, sempre hi ha uns o altres que cremen llibres.

—Van començar pels llibres, pel seu ninot, però vint anys més tard de poc el socarren a vostè. Les bombes...

—Bé, això és una altra cosa...

—No, la mateixa.

—O la mateixa cosa. D'això, què vols què et diga? Caldria tornar a pensar sobre allò que en deien la condició humana. Hi ha una manera de ser, perillosa per als altres, que és ser fanàtic. Hi ha gent particularment bèstia.

(*Vicent Martí, núm. 154, 1987*)

—Catalunya ha fet el que havia de fer pel País Valencià?

—Qui és Catalunya? Perquè hi ha gent que sí i gent que no.

—La Generalitat, per exemple.

—Quan van inventar això de l'estat de les autonomies va quedar tot cosificat a les competències i les reticències. Aquells d'allà no s'atreveixen a res per por de la reacció d'ací. I els d'ací ho deixen passar. No volen. I les coses que es fan, es fan d'esquena a ells.

—Ens ha perjudicat l'autonomia nacionalment?

—Ens ha perjudicat en el sentit que cadascú va a la seua. I de més a més, els polítics han d'atendre la seua paraeta, l'electorat. I l'electorat és geogràficament molt determinat. [...]

—...l'inquieta la mort?

—Hmm... Jo em moriré despús-demà. I s'ha acabat.

(*Miquel Alberola, núm. 408, 1992*)